

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianaee, 1661

XII. De forma contrahe[n]di censum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62953)

hic p[ro]p[ri]o statu p[ro]p[ri]o solent p[ro]p[ri]o debeat. Mandantes tam ubi p[ro]p[ri]a Gubernatori, & Curie causam Cameræ Apostolicæ generali auditori, quam omnibus & singulis nostris & sedis Apostolicæ in quibuscunq[ue] provinciis legatis & vicelatis, necnon quorumcunq[ue] civitatum, terrarum, oppidorum, & locorum, nobis & eidem sedi tam mediatis quam immediatis subjectionum, Gubernatoribus, Fratribus, Capitaneis, Commissariis, & aliis quibuscunq[ue] iudicibus, quavis etiam subdelegatis, in eorum iudiciis obsequerent, nec contra tales, nisi illarum forma servata, procedere audeat vel presumant. Distinctius quoque inhibentes quibuscunq[ue] terrarum, oppidorum & locorum dominis, in temporalibus in virtute sanctæ obedientiæ, ac fidei communicationis, &c. penam, ne sic in p[ro]p[ri]is iudiciis eorum seculari auctoritate molestare, inquietare, perturbare, vel impedire audeant vel presumant.

& determinatam interesse, etiam in casum non solutionis, pacisci, neque realia cambia aliter quam pro primis mundanis, ubi illæ celebrantur, ubi vero non celebrantur, pro primis terminis iuxta receptum locorum usum exercere, abusu illo profusus rejecto, cambia pro secundis & deinceps mundanis, sive terminis exercendi. Curandum autem erit in terminis, ut ratio habeatur continguitatis & viciniam locorum, in quibus solutio destinatur, ne dum longiores p[ro]p[ri]um, quam loca destinationis desiderant, locum erandi detur occasio. Quibus contra hanc nostram constitutionem commiserit, penam à sacris canonibus contra usurarios infligendis se noverit subiacere. Eos vero, qui confpirationes fecerint, vel congestam audeat; pecuniam ita ad se redigerint, ut quasi monopolium pecuniarum facere videantur, penam, quæ iure contra exercentes monopolia constituta sunt, tenentur sancimus. Rom. 3. Cal. Febr. 1575.

TITVLVS XI. DE CAMBIIIS.

Pius Quintus. Consideratione rerum ad res, sive pecunia ad pecuniam, quam Cambiorum nomen vulgo vocat, prohibito dicitur, & delecto hinc cessat.

In eam pro nostro pastoralis officio curam diligenter incumbimus ut Domini nostri ovibus opportuna pro animarum salute remedia adhibere minime differamus. Cum itaque ad aures nostras pervenerit, legitimum a cambiorum ulum, quem necessitas, publica que utilitas induxit, se penam ob illiciti questus cupiditatem sic depravari, ut lib illius praxere usuraria pravitas à nonnullis exerceret. Nos petitionibus, quæ super his nuper nobis facte sunt, hac perpetuo valitura decretali respondentium esse duximus, ut neque de locis suis fraudulter gettus neq[ue] signatos pedat incitina: sic enim pastoris officium neq[ue] signatos periculo eripere modis omnibus studemus. Primum igitur damnamus ea omnia cambia, quæ sicca nominantur, & ita configuntur, ut contra hentes ad certas mundanis, seu ad alia loca cambia celebrare simulant, ad quæ loca, qui pecuniam recipiunt, literas autem suas cambii tradunt, sed non mittuntur, vel ita mittuntur, ut transacto tempore audeat processerant, inanes referantur, aut etiam nullis huiusmodi literis traditis, pecunia ibi denique cum interesse repositur, ubi contractus fuerat celebratus: nam interdantes & recipientes usq[ue] à principio ita convenerat, vel certe talis intentio erat, neq[ue] quisquam est, qui in mundanis, aut locis supradictis huiusmodi literis receptis solutionem faciat. Cui malo simile etiam illud est, cum pecunia, sive depositi, sive alio nomine ficti cambii traduntur, ut postea eodem loco, vel alibi cum lucro restituantur. Sed & in ipsi cambii, quæ realia appellantur, precedentium (ut ad nos pervenerit) Campores p[ro]p[ri]um solutionis terminum lucro ex tacita vel expressa conventionem recepto, seu etiam tantummodo promisso, differunt. Quæ omnia nos usuraria esse declaramus, & ne fiant distinctius prohibemus. Porro ad tollendas quoque in cambii, quantum cum Deo possumus, occasiones percandis, fraudes que generantur, statuimus, ne deinceps quicquam audeat sive à principio, sive alias, certum

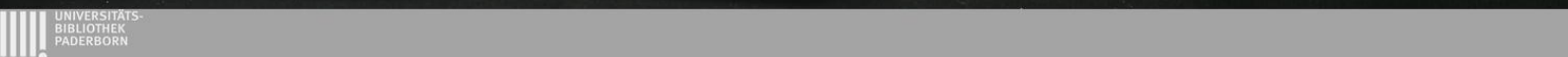
TITVLVS XII. DE FORMA CONTRAHENDI censum.

Pius Quintus. Censum est rei immobilis fructus, sive in pecunia numerata contrahitur, nec super fructibus censu augeri vel creari potest, cuius pretii non semel constitutus immobilis permanet.

Cum omnes Apostolicæ servitus obeunt, cognovimus innumeros celebratos fuisse, & indices celebrari censuum contractus, qui ne dum non continentur intra limites à nostris antecessoribus ceteris contractibus statutos, verum etiam quod deterius est, contractis omnino pactionibus, propterea ardentem avartitæ stimulum, legum etiam divinarum manifestum contempnum p[ro]p[ri]e se feram amittarum, prout tenentur, saluti consentientes, ac piam mentium petitionibus etiam satisfaciendes, tam gravibus, & hinc inde, veneno salutaris antidoto non mederi. Hac igitur nostra constitutione statuimus, a censum seu annum reditum creari, constitui sive nullo modo potest, nisi in re immobili, aut que pro immobili habeatur, de sui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus designata sit. Rursum nisi verè in pecunia numerata, presentibus rebus, ac Notario, & in actu celebrationis instrumenti, non autem prius recepto integro, iusto, pretio. Solutiones quas vulgo anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus. Conventions directæ aut indirecte obligantes ad casus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non tenentur, nullo modo valere volumus. Quemadmodum nec pactum, auferens aut restringent facultatem alienandi rem censui suppositam, quia volumus rem ipsam semper, & liberè, ac sine solutione laudem, seu quinquagesimæ, aut alterius quantitatibus vel rei, tam inter vivos, quam in ultima voluntate alienari. Vbi autem vendenda sit, volumus dominium census realis omnibus p[ro]p[ri]is, eique denunciari conditiones quibus vendenda sit, & per mensem expectari. Pacta continentia morosum census debitorem teneri ad interesse lucris cessantis, vel ad cambium, seu certas expensas aut certa salaria, aut ad salaria, seu expensas me-

a De cambii & cambiorum instituti ac abusu vide Ant. 2. par. tit. 1. c. 27. Laur. de Radulph. de usuris. c. consilium p. 2. g. 26. Ang. Sivo. Tab. Caser. trad. de camb. doto de iustis. & iure. lib. 4. c. 1. de Navar. c. 17. Isidori. Angles. de camb.

a Censu varia significacione explicante apud Casiodor. lib. 3. variar. epist. penult. c. 1. 3. 4. post deinde. ff. de origine iur. in epist. in 5. ubi, iustit. de Libertinis, quomodo vero differat à pensione emphiteutica, & alia similibus, habet ex gloss. & Pan. in cap. constitutus. de religiosis domibus. & Bal. in titul. de pace Conf. 10. verb. perolvere.

dio iuramento creditoris liquidandas, aut rem censui subiectam, five aliquam eius partem amittere, aut aliud jus ex eodem contractu five aliunde acquisitum perdere, aut in aliquam poenam cadere, ex toto irrita sint & nulla.

Imò & censum augeri, & novum creati super eadem vel alia re in favorem eiusdem, aut personæ per eum suppositæ pro censibus temporis vel præteriti vel futuri, omnino prohibemus.

Sicut etiam annullamus pacta continentia solutiones onerum ad eum spectare, ad quem alias de jure, & ex natura contractus non spectarent.

Postremo census omnes in futurum creandos non solum re in totum vel pro parte perempti, aut instructio in totum vel pro parte effecta, volumus ad ratam pertinere, sed etiam posse pro eodem pretio extinguere. Non obstantibus longissimi etiam temporis, ac immemorabili, imò centum & plurium annorum præscriptione, non obstantibus aliquibus pactis directè aut indirectè talem facultatem auferentibus, quibuscumque verbis aut clausulis concepta sint.

Cum verò traditione pretii reditus extinguendus erit, volumus per bimestre ante id denuntiari ei, cui pretium dandum erit, & post denuntiationem, intra annum tamen, etiam ab invito pretium repeti posse, & ubi pretium nec volens intra annum exigat, volumus nihilominus quandoque reditum extinguere posse, prævia tamen temper denuntiatione, de qua supra, & non obstantibus his, de quibus supra: idq; observari mandamus etiam quod pluries ac pluries denunciatum fuisse, nec unquam effectus secutus fuisse.

Pacta etiam continentia pretium census extra casum prædictum ab invito, aut ob poenam, aut ob aliam causam repeti posse, omnino prohibemus.

Contractusque sub alia forma post hæc celebrandos generatitios judicamus.

Et ita illis propterea non obstantibus, quicquid vel expressè vel tacite contra hæc nostra mandata dari, remitti aut dimitti contingat, a fisco volumus posse vendicari. Hanc autem salutiferam sanctionem nedum in censu noviter creando, verum etiam in creato quocunque tempore alienando, modo post publicationem constitutionis creatus sit, perpetuò & in omnibus servari volumus.

Declarantes pretium semel censui constitutum nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem, seu aliud accidens, nec quoad ultimum contrahentes, minui vel augeri.

Et licet legem ipsam ad contractus iam celebratos non extendamus, illos tamen omnes in quos sub alia forma pervenerunt census, hortamur in Domino, ut singulos contractus, censuræ bonorum religiosorum subiciant, & animarum salutem consulant. Rom. 14. Calend. Feb. 1568.

TITVLVS XIII.

DE TESTAMENTIS ET VLTIMIS VOLUNTATIBUS.

Paulus Tertius.

Pia locis qui testandi facultatem non habent Prelati iure legitime vel donationis decimam tantam partem bonorum relinquere possunt.

CAP. I.

Romanus Pontifex, qui ex assuetudine sedis Apostolicæ benignitate in favorem Ecclesiarum, hospitalium, & aliorum piorum locorum diversâ privilegia concedere consuevit, si processu temporis tendunt in abusum, illa moderari, ac desuper opportune provi-

dere solet, prout rerum & temporum qualitates præterea conspiciunt Domino salubriter expedire. Sane nonnullæ animi molestia accepimus, quod nonnulli Archiepiscopi, Episcopi, & Praelati, aliique personæ Ecclesiasticæ tam seculares, quam diversorum ordinum Regulariarum regulares, non habentes de eorum rebus in testandi & disponendi facultatem, & Ecclesias, hospitalia, & alia pia loca, quibus dicta sedes Apostolica præcipiendi res & bona ex testamento, vel alia dispositione illorum, qui alias de rebus & bonis eorum disponere non possent, facultas est concessa, hæredes instituant in testamento five eorum dispositionibus plura legata seu ordinationes in favorem diversarum personarum, vel alios usus, in quos bona & res huiusmodi transferantur non possent, faciunt: Hospitaliaque Ecclesias, & loca huiusmodi, sine eorum rectores sine testamento, seu aliter in testamento insequen. legata ipsa, & in testamento, seu aliter etiam inter vivos dispositionibus voluntate implent, ex quo Camera Apostolica circa res in testamento nuncupata, per obitum Archiepiscoporum, Episcoporum, Praelatorum, & aliorum personarum Regularium huiusmodi, absque testandi & disponendi facultate decedentium, remanentia in fons verberis incrementum patitur, & iacturam. Et quia verberis debita ratio habeatur, mox proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolica potestate plenitudine, contra præsentium, omnia & singula privilegia, facultates, præsentia, literas, & indulta, quibusvis Ecclesiis, etiam metropolitanis, monasteriis, hospitalibus, etiam ab Archiepiscopali sancti Jacobi in Augusta de rebus decedentibus, seu causam habentibus, ac aliis pia loca huiusmodi constitutis, per quocunque Romanos Pontifices predecessores nostros, ac nos & sedem prædictam, super rebus dictis seu acquirendis hæreditariis, rebus, ac bonis in testamento, donatione inter vivos, vel alia quocunque dispositione quorumcumque Archiepiscoporum, Episcoporum, Praelatorum, & aliorum personarum Regularium, secularium vel regularium, nuncupata, ut præfertur, qualificatum, quocunque tempore, ac dignitate, & auctoritate fulgentium, cum s. s. Cardinalis fuerit in hæreditatibus, rebus, ac bonis huiusmodi facultatem disponendi non habentibus, vel aliter quomodolibet concessa, etiam si usi recepta sint, moderantes, volumus, decernimus, & declaramus, quod Archiepiscopi, Episcopi, Praelati, & personæ huiusmodi rebus ac bonis eorum: a nobis vel à dicta sede prædicta testandi seu disponendi non habentibus, decemant partem tantum rerum & bonorum eorumdem mobilium & immobilium, & se moventium, ac pecuniarum facillimè monasteriis, hospitalibus, & pia loca huiusmodi, ac acquirendi facultatem huiusmodi habentibus talem partem per viam institutionis hæredum, seu donationis, vel legati in vita seu in morte relinquere, & Ecclesias, monasteria, hospitalia, & pia loca huiusmodi, & personarum rectores non nisi decimam partem huiusmodi rebus ac bonis acquirere possint, & ad hoc Ecclesiarum, & hospitalium, ac aliorum piorum locorum huiusmodi privilegia, facultates, concessionem, gratias, literas, & indulta, quocunque redducimus, ac moderatorum decedentes, & aliter in præmissis, ac illa quomodolibet contententibus, & quoad privilegia, facultates, gratias, indulta, & alia forma brevis in futurum concedenda, per quocunque tam ordinaria, quam delegata, & in illa auctoritate legitime, & personarum etiam d. s. Romanorum Pontificum Cardinales, ubiq; iudicari, cognosci, ac decerni debent, sublata eis & eorum cultibus quavis aliter iudicanda, & agnoscendi, ac decedendi facultate, necnon remanentibus, quicquid fecerit super his à quocunque legitime auctoritate scienter vel ignoranter constitutum fuerit.